

TARBIYA VA IJTIMOYILASHUV O’RTASIDAGI BOG’LIQLIK

Abdunazarova Muxlisa Dilmurod qizi

Qo‘qon universiteti Ta‘lim fakulteti

Maktabgacha ta‘lim yo‘nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20438583>

Annotatsiya

Mazkur tezisda tarbiya va ijtimoiylashuv jarayonlari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik pedagogik va psixologik jihatdan chuqur tahlil qilinadi. Tarbiya shaxsning maqsadli shakllanish jarayoni sifatida, ijtimoiylashuv esa uning jamiyatga moslashuvi sifatida ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda oilaviy muhit, maktabgacha ta‘lim tizimi va ijtimoiy omillarning shaxs rivojiga ta‘siri ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Shuningdek, tarbiya jarayonining samaradorligi ijtimoiylashuv jarayonining sifatiga bevosita ta‘sir qilishi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: tarbiya, ijtimoiylashuv, shaxs, pedagogika, maktabgacha ta‘lim, ijtimoiy muhit, rivojlanish.

Kirish. Inson shaxsining shakllanishi murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, unda tarbiya va ijtimoiylashuv asosiy o‘rin tutadi. Tarbiya — bu jamiyat tomonidan belgilangan maqsadlar asosida shaxsning axloqiy, estetik va intellektual rivojlanishini ta‘minlovchi pedagogik jarayondir.

Ijtimoiylashuv esa insonning jamiyatdagi hayotga moslashuvi, ijtimoiy tajribani o‘zlashtirishi va jamiyat a‘zosi sifatida shakllanish jarayonidir .

Maktabgacha yosh davrida bu ikki jarayon bir-biri bilan uzviy bog‘liq holda kechadi. Bola aynan shu davrda ijtimoiy me‘yorlarni o‘zlashtiradi, muloqot ko‘nikmalarini shakllantiradi va shaxs sifatida rivojlana boshlaydi. Shu sababli tarbiya va ijtimoiylashuv o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish dolzarb ahamiyatga ega.

Tarbiya inson shaxsini maqsadli shakllantirish jarayoni bo‘lib, u oila, maktab va jamiyat tomonidan amalga oshiriladi. Ijtimoiylashuv esa kengroq tushuncha bo‘lib, insonning jamiyatga moslashish jarayonini o‘z ichiga oladi.

Ilmiy manbalarda ta‘kidlanishicha, tarbiya ijtimoiylashuvni boshqaruvchi asosiy omil hisoblanadi, chunki u shaxsning ijtimoiy qadriyatlarini qabul qilishiga yordam beradi.

Oila bolaning birinchi ijtimoiy muhiti hisoblanadi. Bola dastlabki axloqiy me‘yorlarni aynan oilada o‘zlashtiradi. Ota-ona xulqi, ularning munosabati va muloqot uslubi bolaning shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

Oilaviy tarbiya qanchalik to‘g‘ri tashkil etilsa, bolaning ijtimoiylashuvi shunchalik muvaffaqiyatli kechadi. Aksincha, noto‘g‘ri tarbiya ijtimoiy moslashuvda muammolar keltirib chiqarishi mumkin.

Maktabgacha ta‘lim muassasalari bolalarning ijtimoiylashuv jarayonida muhim o‘rin tutadi. Bu yerda bolalar tengdoshlari bilan muloqot qilishni, jamoada ishlashni va ijtimoiy qoidalarga amal qilishni o‘rganadilar.

Shuningdek, pedagoglar tomonidan tashkil etilgan tarbiya jarayoni bolalarning axloqiy va intellektual rivojlanishini ta‘minlaydi.

Tarbiya va ijtimoiylashuv bir-birini to‘ldiruvchi jarayonlardir. Tarbiya ijtimoiylashuvni yo‘naltiradi, ijtimoiylashuv esa tarbiya natijalarini mustahkamlaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bola ijtimoiy muhit orqali ijtimoiy tajriba orttiradi va bu jarayon tarbiya bilan uzviy bog'liqdir.

Bola jamiyatda o'z o'rnini topishi uchun nafaqat tabiiy rivojlanish, balki to'g'ri tarbiya ham muhim rol o'ynaydi.

Bugungi kunda tarbiya va ijtimoiylashuv jarayoniga raqamli texnologiyalar katta ta'sir ko'rsatmoqda. Bolalar ko'proq virtual muhitda bo'lib, jonli muloqot kamaymoqda. Bu esa ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli tarbiya jarayonida real muloqot va amaliy faoliyatga ko'proq e'tibor qaratish zarur.

Xulosa qilib aytganda, tarbiya va ijtimoiylashuv jarayonlari inson shaxsining shakllanishida eng muhim va o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan ijtimoiy-pedagogik hodisalar hisoblanadi. Tarbiya shaxsni maqsadli ravishda shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lsa, ijtimoiylashuv uning jamiyat hayotiga moslashuvi va ijtimoiy tajribani o'zlashtirish jarayonini ifodalaydi. Ushbu ikki jarayon bir-birini to'ldiradi va bir-birisiz to'liq natija bermaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, tarbiya jarayoni qanchalik puxta va tizimli tashkil etilsa, ijtimoiylashuv jarayoni shunchalik samarali kechadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bola shaxsining asosiy psixologik, axloqiy va ijtimoiy poydevori shakllanishi sababli bu bosqichda tarbiya va ijtimoiy muhitning ta'siri juda kuchli bo'ladi. Bola aynan shu davrda ijtimoiy me'yorlarni o'zlashtiradi, muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda jamiyatda o'z o'rnini topishga tayyorlana boshlaydi.

Shuningdek, oilaviy muhit tarbiya va ijtimoiylashuvning eng birinchi va asosiy bosqichi ekanligi aniqlandi. Ota-ona munosabati, oiladagi psixologik muhit va qadriyatlar bolaning keyingi rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Maktabgacha ta'lim muassasalari esa ushbu jarayonni tizimli va ilmiy asosda davom ettiradi, bolalarda jamoada ishlash, muloqot qilish va ijtimoiy qoidalarga amal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi bolalarning ijtimoiylashuv jarayoniga ma'lum darajada salbiy ta'sir ko'rsatayotgani ham kuzatilmoqda. Bu esa tarbiya jarayonida jonli muloqot, amaliy faoliyat va interfaol usullardan foydalanish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Umuman olganda, tarbiya va ijtimoiylashuvning o'zaro bog'liqligini chuqur o'rganish pedagogik jarayonlarni takomillashtirish, ta'lim sifatini oshirish hamda barkamol shaxsni tarbiyalashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Shu sababli, ta'lim tizimida ushbu ikki jarayonni uyg'un holda tashkil etish kelajak avlodning ijtimoiy va intellektual rivojlanishini ta'minlaydi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Qodirov B. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – T.: Fan va texnologiya, 2019.
2. Karimova D. O'yin asosida o'qitish metodikasi. – T.: Pedagogika, 2018.
3. Nurmatova Z. Bolalar tarbiyasi metodikasi. – T.: Ilm ziyo, 2020.
4. Fozilova O.N. Ta'lim va taraqqiyot jurnali, 2023.
5. Aliyeva O.M. Yangi O'zbekiston, yangi tadqiqotlar jurnali, 2024.
6. Ismoilova D. Pedagogika asoslari. – T.: Fan, 2017.
7. Rahimova S. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – T.: O'qituvchi, 2022.
8. Abdullayeva M. Ijtimoiy pedagogika asoslari. – T.: Ilm ziyo, 2021.